

Jēdziens	Skaidrojums
Demokrātija	Valsts pārvaldes forma, kur varu īsteno tauta vai tās ievēlēti pārstāvji tautas interesēs. Demokrātijas svarīgākie principi ir brīvība, vienlīdzība, likumība, cilvēktiesības. Katram pilsonim ir tiesības piedalīties valsts pārvaldīšanā tieši vai ar vēlēto pārstāvju starpniecību. Likumdošanas vara, izpildvara un tiesu vara demokrātiskā valstī ir nodalītas.
Etnopolitika	Mērķtiecīgi veidota sistēma, lai ietekmētu etnisko grupu (nacionālo grupu vai tautību) vienotību, saliedēšanu, integrēšanu, un tās realizēšanai veikta sabiedrisko procesu mērķtiecīga ietekmēšana, izmantojot plašsaziņas līdzekļus, valsts politiku, izglītības sistēmu.
Integrācija	Atsevišķu daļu apvienošana vienā veselumā, sistēmā. Integrācija ekonomikā izpaužas kā atsevišķu valstu tautsaimniecību tuvināšanās un sasaistīšanās, kā arī atkarība, kas tiek panākta slēdzot starpvalstu līgumus. Zināmi vairāki tautsaimniecības integrācijas veidi, piemēram, brīvās tirdzniecības zona, muitas savienība, koptirgus, ekonomiskā savienība. Integrācija politikā saistāma gan ar kopīgu normu un regulējošu struktūru veidošanu, gan ar politiskās identitātes veidošanu. Sabiedrībā tā izpaužas kā valsts iedzīvotāju konsolidēšanās, minoritāšu iekļaušanās sabiedrībā, pieņemot tās normas, vērtības, uzskatus, pārliecību un apgūstot valsts valodu, vienlaikus saglabājot savu valodu un kultūru (atšķirībā no asimilācijas, kurā netiek saglabāta minoritātes valoda un kultūra).
Konservatīvisms	Ideju sistēma (ideoloģija), kuras pārstāvjiem piemīt tieksme saglabāt tradīcijas, piesardzīgums un pat negatīvisms pret jauno, progresīvo. Konservatīvisma pārstāvji pieņem, ka cilvēks ir vājš, tāpēc viņam jāpiedāvā ierobežota, stabila, pārbaudīta vide. Sabiedrība ir zināmā mērā hierarhiska, to uztur kopīgas vērtības un kultūra.
Liberālisms	Ideju sistēma (ideoloģija), kuras pārstāvjiem patīk individuālisms, brīvība, minimāla valsts kontrole ekonomikā. Liberālisms vērsts uz pārstāvniecisku valdīšanu, preses, vārda un ticības brīvību, šķiru privilēģiju atcelšanu, brīvu starptautisko tirdzniecību u. tml. Tas pieņem, ka cilvēks ir unikāls un neatkārtojams, ikvienam var būt savi uzskati par pasauli, savstarpējās attiecībās jābalstās uz saskaņas un konsensa principiem. Augstu vērtē cilvēktiesības: “Mana brīvība beidzas tur, kur sākas tavējā”.
Nacionālisms	Ideju sistēma, kas tuva konservatīvismam. Nacionālisms uzsver nācijas pašnoteikšanos kā jebkuras taisnīgas politikas priekšnoteikumu un vēršas pret situācijām, kurās pār attiecīgo nāciju valda “sveša” vara, vai arī tās pašnoteikšanos kavē sašķeltība dažādās politiskās vienībās. Tiek uzsvērts patriotisms, nacionālā pašapziņa, nacionāla valsts. Nacionālisma galējā izpausme ir šovinisms – savas tautas vai nācijas uzskatīšana par pārāku.

¹ Vārdnīcā piedāvāto jēdzienu skaidrojumi tika sniegti, par pamatu izmantojot galvenokārt skaidrojošās vārdnīcas: Tēzaurs www.tezaurs.lv un LZA Akadēmisko terminu vārdnīca <http://termini.lza.lv>.

Jēdziens	Skaidrojums
Parlamentārisms	Demokrātiska valdības forma, kur vispārējās, brīvās, vienlīdzīgās vēlēšanās tauta ar politisko partiju starpniecību ir deleģējusi likumdošanas tiesības no pilsoņu vidus ievēlētām personām. Tautas pārstāvju sapulci sauc par parlamentu, tam ir neierobežotas tiesības veidot un apstiprināt valdību, kā arī izteikt tai neuzticību.
Pārstāvniecība	Tiesību nodošana, stāvoklis, attiecību kopums, kas rodas, kad kāda persona, personu grupa, valsts institūcija u. tml. pārstāv ko (piemēram, citu personu, personu grupu, savu valsti). Institūcija, kas uztur kontaktus, pārstāv un aizstāv valsts un tās pilsoņu intereses savā vai citā valstī vai starptautiskā organizācijā.
Pilsonība	Personas, indivīda pilna un atbildīga, laikā un telpā noturīga, tiesiska un politiska saikne ar konkrētu valsti. Pilsonības noturīgums laikā nozīmē to, ka personas pilsonība darbojas pastāvīgi no personas dzimšanas līdz nāvei, vai arī no pilsonības iegūšanas līdz tās zaudēšanai. Pilsonības noturīgums telpā nozīmē to, ka persona nepārstāj būt attiecīgās valsts pilsonis arī tad, kad viņa uz laiku vai pavisam atstāj savas valsts teritoriju. Pilsonību iegūst, piedzimstot valstī, naturalizējoties, kā arī par īpašiem nopelniem kādas valsts labā.
Radikālisms	Rīcība un idejas, kas vērstas uz pastāvošās kārtības pilnīgu pārveidošanu, uzskatot, ka iespējams sabiedrībai piedāvāt pilnīgi jaunu, nebijušu un daudz progresīvāku uz attīstību vērstu kārtību. Politikā radikāļi pauž izteikti “kreisus” uzskatus, kuros tiek aicināts uz ekstrēmām, revolucionārām darbībām jaunu ideju dēļ.
Reakcionārisms	Rīcība, kas vērsta uz konkrētu tradicionālu pagātnes ideju un vērtību atgriešanu, uzskatot, ka mūsdienu progress un demokrātija ir degradējusi sabiedrību un nepieciešams atgriezties tajā situācijā, noteikumos, kad izmaiņas sākušās. Pauž pretlikumīgus un ekstrēmus uzskatus, galējā izpausmē aicina uz vardarbību, lai “pāraudzinātu” degradējušos sabiedrību un atgrieztu to pie “patiesajām” vērtībām. Politikā reakcionāri pauž izteiktus “labējus” uzskatus, kuros tiek aicināts uz ekstrēmām, revolucionārām darbībām senu, tradicionālu ideju dēļ (piem. 13. gs. islāma valsts atjaunošana, cariskās Krievijas impērijas atjaunošana u.tml.). Runā par reakcionāriem spēkiem, partijām, kustībām.
Saliedētība	Indivīdu apvienošanās, sasaiste noteiktā noturīgā sociālā grupā. Sabiedrības saliedētība izpaužas kā valsts iedzīvotāju kopdarbība demokrātijas stiprināšanā un attīstīšanā. Praksē tā izpaužas kā uzticēšanās, piederības sajūtas attīstīšana, sadarbība, līdzdalība, starpkultūru dialogs, dažādības atzīšana. Saliedēšanās process ir vienošanās, kas veicina veiksmīgas integrācijas procesu.

Jēdziens	Skaidrojums
Sociālisms	Politiska, sociāla un ekonomiska ideju sistēma, kuras pamatā ir sākotnējā nostādne, ka jāizveido tāda iekārta, kur galvenie ražošanas līdzekļi būtu sabiedriskā īpašumā un visa sabiedrība piedalās pārvaldē un ražošanā, kā arī kopīgi kontrolē produktu sadali un maiņu. Valsts iejaucas un regulē ekonomisko dzīvi. Sociālisma ideoloģija uzsver pilnīgu sociālo vienlīdzību un līdztiesību, atzīst parlamentāras metodes. Sabiedrība pārņem savā kontrolē lietas, kuru pārvaldīšanai privātpašniekiem pietrūkst iespēju, sabiedrība kopīgi uzkrāj resursus un spēkus (sociālisma ideju rezultāts praksē: pensiju, apdrošināšanas, veselības aprūpes u.tml. sistēmas).
Varas dalīšana	Viens no demokrātiskas valsts iekārtas pamatprincipiem, kas samazina valsts iejaukšanos pilsoņu privātajā dzīvē. Tā kā katrs varas atzars veic tikai savu uzdevumu un vienlaikus uzrauga pārējos varas atzarus, lai tie nepārsniegtu savas pilnvaras, valsts neiejaucas tajās dzīves jomās, ar kurām sabiedrība tiek galā pati.
Vēlēšanu sistēmas	Metodes un noteikumi, ko lieto, lai balsojuma skaitliskos rezultātus pārveidotu par konkrētu deputātu mandātu sadalījumu parlamentā vai lai noteiktu vienīgo uzvarētāju. Tā ir vēlētāju balsu pārvēršana mandātos. Ir mažoritārā un proporcionālā vēlēšanu sistēma.
Vispārējie tiesību principi ¹	Tie ir atvasināti no dabiskajām tiesībām un ir vispārpieņemti tiesību sistēmā. Ar Satversmes spēkā stāšanos Latvija ir pievienojusies Rietumu tiesību lokam un atzinusi, ka Latvijas tiesību sistēma balstās uz demokrātiskas iekārtas, tiesiskas valsts un sociāli atbildīgas valsts principiem. Atsevišķus šo vispārējo tiesību principu elementus konkrētā tiesību nozarē sauc par vispārējiem tiesību principiem.

¹ <http://www.tiesibsargs.lv/>

https://www.president.lv/storage/items/PDF/201611_Sabiedr%C4%ABbas_salied%C4%93t%C4%ABbas_zi%C5%86ojums.pdf